

Обраћање високог представника Педија Ешдауна на конференцији о Балкану и евро-атлантским интеграцијама: послје Дејтона: “На раскрсници: Пут БиХ од Дејтона до Брисела”

у организацији Института за мир САД-а

Даме и господо,

Није случајност да десету годишњицу Дејтона обиљежава низ иницијатива за измјене и допуне Устава.

Ово није нека нова узвишена идеја како би неке од недавних прича у медијима хтјеле да нас увјере.

Посљедњих десет година постепена прилагођавања Устава из Дејтона су била реалност у политичком животу у Босни и Херцеговини. Имплементација мира, послјератна обнова и развој земље као постојане модерне демократије – све су то динамични а не статични процеси. Један од највећих успјеха Дејтонског споразума јесте то да је омогућио ову еволуцију унутар њега.

Међутим, започињањем преговора о Споразуму о стабилизацији и придруживању са Европском унијом, Босна и Херцеговина улази у нову еру, еру у којој, како сам то знао често да кажем, покретачку снагу Дејтона замјењује покретачка снага Брисела. То је и ера у којој ће БиХ схватити да како се више приближава Бриселу нема друге алтернативе него да свакодневно ради на реформама које се тичу уставних питања. Да би дошла до краја пута који води ка Европској унији, БиХ ће морати урадити више од самог бављења питањем промјене Устава: бх. политичари се морају ујединити да би получили цјеловите реформе.

Сви ми овдје знамо да је Дејтонски/Паришки мировни споразум урађен са конкретним циљем: да заустави жестоки сукоб из 1990. који је узео толико много живота обичних грађана Босне и Херцеговине.

Споразум је постигао овај циљ – и то је учињено са запањујућим успјехом који је доказао да многи коментатори у то вријеме нису били у праву.

Али Дејтон је такође имао своје слабости и пропусте које су могли користити они који су жељели да блокирају реформу и спријече БиХ да изађе из таме рата.

Јасно је да су многи од оних који су преговарали о Дејтонском споразуму имали намјеру да игнорешу оне дијелове у њему који им се нису допадали, гласно прокламирајући при томе оне дијелове за које су сматрали да најбоље служе њиховом посебним плановима.

Ово је ометало прве године имплементације мира.

Да би Дејтонски споразум био остварив, постало је неопходно умањити способност опструкциониста да га користе за своје властите циљеве.

То је био главни разлог за узастопне интервенције и промјене – увођење бонских овлаштења крајем 1997. године, те политички споразум о спровођењу Одлуке Уставног суда о конститутивности народа почетком 2001. године су два примјера тих интервенција.

Дјелимично као резултат ових напора, али више због све веће освијештености локалног политичког руководства које је коначно схватило да је једина сигурна будућност грађана БиХ пуна преданост процесу изградње државе Босне и Херцеговине, терет највећег опструкционизма је, надамо се, иза нас.

БиХ је прешла невјероватно дуг пут од потписивања Дејтонског споразума.

Будући да су главне реформе – као што је реформа одбране и реструктурирање полиције, те стварање модерног система опорезивања, започете односно значајно имплементирани у протеклим мјесецима, дошло је вријеме да се разговара о “нормализацији” улоге међународне заједнице у БиХ. Овај процес ће неопходно бити праћен изградњом уставних структура које могу гарантовати одрживост постигнутог напретка. Тиме се одстрањује потреба за великим интервенцијама међународне заједнице.

Одржив пут Босне и Херцеговине

Питање је сада да ли су *ад хоц* промјене довољне или БиХ треба темељна уставна реформа како би кренула даље у бриселску еру.

Увјерен сам да је Дејтон био значајан оквир за ову фазу. Али, уколико се не промијени, Дејтон ће бити главна препрека за наредну фазу.

Сматрам да БиХ треба уставну реформу како би ушла у бриселску еру, али да та реформа мора бити органска, урађена на бази консензуса, постепена и у потпуности интегрисана у детаљне услове који су постављени за придруживање ЕУ. Другим ријечима, то ће бити уставни процес сличан оном кроз који су у мањој или већој мјери прошле све остале земље чланице Европске уније, укључујући моју државу, у процесу придруживања.

То није процес који би требало да проузрокује забринутост. На тај процес би требало да се гледа као на средство за довођење БиХ што је брже могуће до одредишта до којег сви њени грађани жарко желе да стигну – потпуна интеграција у Европу.

Не можемо одлагати. Морамо одмах да почнемо. Једна повољност коју БиХ није добила јесте вријеме.

ОХР више неће бити у самом средишту бх. политичког живота. Остале међународне организације које су имале кључне улоге су већ смањиле своје операције. Грађани БиХ и њихови представници требају уставну мапу за будућност – нормалну будућност као нормална европска држава.

Недавни разговори о уставним промјенама су показали да је механизам дијалога чврсто заживио у бх. политичком окружењу. Ово само по себи представља велики корак напријед.

Као што је многим у овој просторији и те како добро познато, у Дејтону су преговори често скретали у страну или су били блокирани због фундаменталног јаза у комуникацији.

Тај јаз је сада затворен. Сада је норма одржива и конструктивна размјена идеја и приједлога.

По мом мишљењу, кључно питање је да ли се уставна дебата може претворити у опипљиву корист за грађане.

Сјећам се када је у току рата један грађанин с горчином примијетио, слушајући у једној разрушеној стамбеној згради радијски извјештај о посљедњим мировним преговорима који су се одржавали далеко од ратом разорене БиХ: «Њих треба натјерати да сједе у леденој просторији све док се не договоре – то ће им помоћи да се сконцентришу».

Треба да имамо на уму ту ледену просторију. Ситуација у Босни и Херцеговини се поправља. Економија расте; инвестиције расту; отвара се више нових радних мјеста; јавне службе се унапређују.

Међутим, ништа од овога се не одвија довољно брзо.

Онима који су задужени за преговоре о уставним промјенама не може се дозволити да забораве да се ради о земљи коју одликују слабо гријане школе и неадекватно опремљене болнице, трамваји и аутобуси који не саобраћају довољно често и који су пренатрпани, и стамбене зграде у којима се лифтови никад не поправљају.

Ако се не види да уставне промјене доводе до бољитка обичног грађанина, оне неће имати много вјеродостојности код њих.

БиХ је држава која треба да умножи користи за своје грађане, а не бенефиције за политичаре. Видим да је

један од резултата разговора прошлог викенда био да се удвостручи величина парламента. А ентитетски парламенти остају исти. Као резултат тога, БиХ само добија оно што јој нити треба нити може поднијети – још више политичара.

Од сада би требало да се руководимо једино критеријима интеграције у ЕУ и потребом да дођемо до практичних користи обичним грађанима чији живот је осиромашен а шансе за просперитет загушене гломазним, скупим и превише бирократизованим системом власти који је давно требало реформисати.

Међутим, оно што је важно није резултат ових разговора. Важно је да је процес разговора о томе како реформисати БиХ и њену власт почео.

У протекле три и по године ми смо већ значајно одмакли путем уставних промјена и, сходно томе, интеграције у Европу.

- Савјет министара је проширен са шест на девет министарстава, а позиција предсједавајућег је ојачана тако што се именовање врши на четири године а не на осам мјесеци;
- Процес правосудне реформе је у значајној мјери завршен;
- Реформа одбране је далеко одмакла;
- Кораци који се морају предузети да би се у БиХ увео систем полиције устројене по европским стандардима и под демократском контролом су договорени;
- Фискална реформа је довела до пореског система у којем се приходи могу ефикасније прикупљати и усмјеравати у јавне службе.

Свака од ових промјена укључивала је оснивање или проширивање основних институција државе са лаганом структуром која управља високо децентрализованом земљом, а истовремено обезбјеђује повећање ефикасности и услуга.

Тежиште сада мора да буде усмјерено на смањење цијене власти, оптимизирање расхода елиминисањем дуплицирања услуга на свим нивоима разуђеног административног система и усклађивање плата у државној служби са могућностима ове државе. То значи усмјеравање средстава директно на грађане. Нити једна држава не може имати лојалност грађана ако троши 70 посто пореза на власт а само 30 посто на услуге самим људима.

Циљ наредне фазе мора да буде стварање државе која на прво мјесто ставља грађане, а не политичаре.

Ово значи да институције које су основане треба да постану у потпуности функционалне.

Ја сам у Дејтону прошле седмице нагласио, као што сам често наглашавао и раније, да су дани када се о будућности Босне и Херцеговине одлучивало у некој ваздухопловној бази на другој страни свијета давно прошли.

И заиста јесу.

Ипак, примјерено је – и исправно – што смо данас ту са друге стране Атлантика и што разговарамо о БиХ.

То је зато што БиХ свједочи да се земља може поново изградити, да се избјеглице могу вратити кући, да се топови могу претворити у плугове.

Ово је земља чији опоравак је битан и изван њених граница.

Међутим, од сада па надаље, мотивациона снага тога опоравка мора да долази изнутра, од представника људи, кориштењем дијалога који је сада успостављен.

Када сам ступио на дужност високог представника прије три и по године, ја сам себи задао задатак да Босну и Херцеговину поставим неповратно на пут пуне државности и интеграције у Европу.

Поносам сам што данас могу рећи да је овај задатак највећим дијелом испуњен.

Даљи помаци на том путу нису више ствар међународне заједнице. То је сада ствар људи из Босне и Херцеговине.

Хвала.